

ДО ПИТАННЯ ПРО ДИФЕРЕНЦІАЦІЮ НАВЧАННЯ: СПЕЦИФІКА ЗДОБУТТЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Здобуття загальної середньої освіти у різних країнах має певні відмінності. Зокрема, це різний вік дітей на початку навчання. Так, у країнах Європи спостерігається така ситуація (Лондар, Терещенко, Мельник, Денисюк, Денисюк, Титаренко, Ткаченко & Анісімова, 2020):

- Угорщина, Франція, – 3 роки;
- Великобританія (Північна Ірландія), Греція, Люксембург, Швейцарія, – 4 роки;
- Австрія, Бельгія, Болгарія, Великобританія (Англія, Уельс, Шотландія), Кіпр, Латвія, Мальта, Нідерланди, Сербія, Чехія, – 5 років;
- Північна Македонія, Туреччина, – 5,5 років;
- Албанія, Боснія і Герцоговина, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Литва, Ліхтенштейн, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Фінляндія, ФРН, Чорногорія, Швеція, – 6 років;
- Естонія, Хорватія, – 7 років.

У США освіта є обов'язковою у 29 штатах із семи років, у 18 штатах – із шести років, у трьох штатах – із п'яти років (Можаєва, 2020).

Для початкової освіти теж характерні особливості. Наприклад, в Ірландії, початкова школа складається із двох етапів Montessori School (своєрідна підготовки до вступу в початкову школу дітей 2,5 – 6 років) та Primary School (для учнів 4-12 років). Тобто дитина може відвідувати початкову 6-8 років, залежно від того, у скільки років (у 4 роки чи 6 років) розпочинає навчання (Запорожченко, 2007).

Тривалість повної загальної середньої освіти в країнах Європи 12-15 років: Австрія, Албанія, Бельгія, Болгарія, Греція, Естонія, Іспанія, Латвія, Литва, Нідерланди, Польща, Португалія, Сербія, Туреччина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Швеція – 12 років; Боснія і Герцоговина, Данія, Ісландія, Італія, Норвегія, Румунія, Словаччина, Сполучене Королівство (Англія, Уельс, Шотландія), Угорщина, Чехія, Чорногорія, Швейцарія – 13 років; Північна Ірландія (Сполучене Королівство) – 14 років; Ірландія – 15 років (Кремень, Ляшенко, Локшина, 2020).

У країнах світу різна тривалість обов'язкового навчання (Лондар, Терещенко, Мельник, Денисюк, Денисюк, Титаренко, Ткаченко & Анісімова, 2020):

- Хорватія, – 8 років;
- Албанія, Боснія і Герцоговина, Естонія, Ліхтенштейн, Польща, Словенія, Чорногорія, – 9 років;
- Сербія – 9,5 років;
- Австрія, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Литва, Норвегія, Словаччина, Фінляндія, Чехія, Швеція, – 10 років;
- Болгарія, Греція, Великобританія (Англія, Уельс, Шотландія), Латвія, Мальта, Нідерланди, Румунія, Швейцарія – 11 років;
- Великобританія (Північна Ірландія), Люксембург, Португалія, Туреччина, – 12 років;
- Бельгія, ФРН, Угорщина, – 13 років;
- Північна Македонія, – 14 років;
- Франція, – 15 років.

Тривалість навчання в початковій школі у різних країнах світу також відрізняється. Так, наприклад, у Австрії, Болгарії, Литві, Німеччині, Португалії, Словаччині, ФРН, Швеції, – це 4 роки; Італії, Франції – 5 років; Бельгії, Великобританії, Греції, Ірландії, Іспанії,

Канаді, Кіпрі, Латвії, Люксембурзі, Норвегії, Португалії, Фінляндії – 6 років; Ірландії, Нідерландах – 8 років.

Моделі закладів освіти теж відрізняються, у чому можливо переконатися завдяки розгляду конкретних прикладів:

- в Австрії, – початкова школа (1-4 класи), середня школа (5-8 класи), старша школа (академічна середня школа, – 4 роки навчання; допрофесійна школа, – 1 рік навчання (9 клас), професійна школа, – 2-4 роки навчання; середня професійно-технічна школа, – 1-4 роки навчання; коледж вищої професійної освіти, – 5 років навчання);

- у Франції, – початкова школа (тривалість навчання – 5 років), середня школа (тривалість навчання – 4 роки), старша школа (загальноосвітня школа та технічний ліцей (General and technological lycées), – 3 роки навчання; професійний ліцей – 3 роки навчання);

- у Бельгії, – початкова школа (тривалість навчання – 6 років), середня школа (тривалість навчання – 6 років), різні варіанти (загальна середня школа, – 4 роки навчання; середня технічна школа, – 4 роки навчання; професійна середня школа, – 4 роки навчання; середня мистецька школа, – 4 роки навчання).

- Повна загальна середня освіта України містить такі рівні:

- початкова освіта (4 роки);

- базова середня освіта (5 років);

- профільна середня освіта (3 роки).

Слід уточнити, що йдеться про дванадцятирічну повну загальну середню освіту, а навчання здобувачів освіти за відповідними програмами здійснюється (або буде здійснюватися): для здобуття початкової освіти – з 1 вересня 2018 р., базової середньої освіти – з 1 вересня 2022 р., профільної середньої освіти – з 1 вересня 2027 р. (Закон України «Про освіту», 2017).

Для оптимальної організації освітнього процесу визначено такі цикли: адаптаційно-ігровий цикл (перший-другий роки навчання), основний цикл (третій-четвертий роки навчання), адаптаційний цикл (п'ятий – шостий роки навчання), базове предметне навчання (сьомий – дев'ятий роки навчання).

В Україні «початкова, базова середня і профільна середня освіта можуть здобуватися в окремих закладах освіти або у структурних підрозділах однієї юридичної особи (закладу освіти)» (Закон України «Про освіту», 2017).

Здобуття учнями загальної середньої освіти відбувається у таких закладах освіти (які є окремими структурними підрозділами або підрозділами іншого закладу, і, водночас, для них характерний певний ступінь):

- початкова школа (I ступінь);

- гімназія (II ступінь);

- ліцей (III ступінь).

Початкова школа може функціонувати самостійно або у складі гімназії. У першому випадку початкова школа, як окрема юридична особа, може включати дошкільний підрозділ. Гімназія та ліцей – це окремі юридичні особи. Як уже було сказано, гімназія у своєму складі може містити початкову школу (Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2020).

Відповідно до чинного законодавства (Закон України «Про освіту», 2017) здобуття учнями повної загальної середньої освіти можливе також у таких закладах як:

- спеціальна школа (у випадках необхідності корекції фізичного та / або розумового розвитку);

- санаторна школа (за необхідності тривалого лікування);

- школа соціальної реабілітації (для створення особливих умов виховання відповідно до рішення суду);

- навчально-реабілітаційний центр (для дітей з особливими освітніми потребами).

- «Здобуття загальної середньої освіти також можуть забезпечувати заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та інші заклади освіти, зокрема міжшкільні ресурсні центри (міжшкільні навчально-виробничі комбінати),

що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти.» (Закон України «Про освіту», 2017)

Загальну середню освіту можливо також здобувати шляхом навчання у закладах спеціалізованої освіти: спеціалізованій мистецькій школі (школі-інтернат), школі-інтернат (ліцей-інтернат) спортивного профілю, професійному коледжі культурологічного або мистецького спрямування, військовому (військово-морському) ліцеї або ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою, науковому ліцеї або ліцеї-інтернаті або іншому закладі спеціалізованої освіти (Закон України «Про освіту», 2017; Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2020).

У 2022/2023 н. р. функціонувало 5278 закладів різних типів (Заклади загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватні заклади (2022/2023 н. р.), 2023), у тому числі:

- початкові школи з дошкільним відділенням – 114;
- початкові школи – 162;
- гімназія з початковою школою – 658;
- ліцеї з дошкільним відділенням, початковою школою та гімназією – 304;
- ліцеї з початковою школою та гімназією – 3086;
- ліцеї з дошкільним відділенням та гімназією – 3;
- ліцеї з гімназією – 306;
- спеціальні ЗЗСО – 220;
- санаторні ЗЗСО – 1.

Тобто, для України характерний такий позитивний ефект як різні види освітніх закладів. Разом з тим, спостерігається й низка негативних факторів. Зокрема це руйнівний вплив російської агресії, що призводить до призупинення функціонування закладів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заклади загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватні заклади (2022/2023 н.р.). Інформаційний бюлетень. Київ. 2023. Міністерство освіти і науки України. Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики». <https://iea.gov.ua/naukovo-analitichna-diyalnist/analitika/informatsijni-byuleteni/2023-2/informacijni-byuleteni/>
2. Запороженко Ю. Г. Система освіти в Ірландії: методичні рекомендації до курсу «Порівняльний аналіз освітніх систем». Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/10716/1/System%20of%20Education%20in%20Ireland.pdf>
3. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380). *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 08.03. 2020).
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст. 226.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
5. Кремень В., Ляшенко О., Локшина О. Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура. *Вісник НАПН України.* 2020. №3(2). С. 1-10.
6. Міжнародний досвід початку навчання дітей у закладах освіти (на прикладі європейських країн). / С. Л. Лондар та ін. Міністерство освіти і науки України. Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/AZ_Pochatok-navchannya-u-5-rokiv.pdf
7. Структура та тривалість навчання в системах освіти країн Європейського Союзу. Міністерство освіти і науки України. Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/YES-osvita-trivalist-navchannya_red..pdf
8. Топузов О.М. Початкова освіта у країнах ЄС. *Україна - ЄС: крос-культурні освітні дослідження (Ukraine-EU: Cross-cultural Comparisons in Educational Research.* URL: https://www.oercommons.org/courseware/lesson/55606/overview?section=1#ftnt_ref2
9. Можєєва Н. А. (2020) Цікаво про школи різних країн світу. Скільки вчаться діти в різних країнах. URL: http://mojaevanataliy.blogspot.com/p/blog-page_30.html